

Citation style

Maršálek, Zdenko: review of: Pavel Kreisinger, Brigádní generál Josef Bartík. Zpravodajský důstojník a účastník prvního a druhého československého odboje, Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2011, in: Soudobé dějiny, 2012, 1, p. 160-161, DOI: 10.15463/rec.1189738790

First published: Soudobé dějiny, 2012, 1

copyright

This article may be downloaded and/or used within the private copying exemption. Any further use without permission of the rights owner shall be subject to legal licences (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

pro to, aby se zachovali tak, jak se zachovali, a aby pracovali pro tehdejší komunistické státní zřízení. Tento fakt je nejednodušší v poslední části publikace, kde se autorka rozhovorem s Mašínou a Milanem Paumerem snaží osvětlit jejich názor na věc, protistraně však tento prostor nedává.

Publikace je po grafické stránce velmi kvalitně zpracována. Přináší i faksimile některých novinových článků nebo rozsudků nad členy Mašínovy skupiny a matkou obou bratrů, Zdenou Mašínovou starší. Zejména tento rozsudek demonstruje ubohou a absurdní argumentaci komunistické justice, která si vymýšlela důvody k jejímu uvěznění, a svědčí o naprosté neúctě k lidským právům.

Kniha *Nebojovali švestkovými knedlíky* se určitě radí k tomu typu „mašínovské“ literatury, kterému nejde o senzaci a jenž splňuje nároky kvalitní historiografické publikace. Nestrhává pozornost jen k hlavním protagonistům a jejich činům, ale dbá na postižení dobových souvislostí a atmosféry. Výklad je přehledný a autorka zaslouží ocenit zejména za sběr článků z dobového tisku a jejich analýzu. Na celý případ pohlíží očima bratří Mašínů a Milana Paumera, což vzhledem k jejich hrdinství v boji proti komunistickému útlaku osobně sice nepovažují za negativum, jejich odpůrci by však mohli knihu kritizovat jako jednostranně zaujatou.

Jakub Zajíček

KREISINGER, Pavel: *Brigádní generál Josef Bartík: Zpravodajský důstojník a účastník prvního a druhého československého odboje*. Praha, Ústav pro studium totalitních režimů 2011, 187 s.

Činnost československých zpravodajců za druhé světové války se dlouhodobě těší pozornosti nejen mezi čtenáři takzvané literatury faktu, ale i mezi profesionálními historiky. Není divu, vojenští zpravodajci svou prací daleko přesáhli úzce „československé rozměry“, zvláště díky informacím, které byly velmi cenné i pro nejvyšší spojenecké orgány. Význam vcelku nepočtené zpravodajské

skupiny v Londýně tak dokonce převýšil i bojovou hodnotu exilových vojenských jednotek formovaných na Západě, bez ohledu na osobní hrdinství jednotlivých letců i vojáků pozemních sil. Základem úspěchů se stalo úsilí rozsáhlého aparátu domácího odboje, jenž bez ohledu na těžké ztráty shromažďoval a dodával zpravodajské materiály, nicméně nemálo přispěly i osobní kvality jednotlivých zpravodajců v Londýně, k nimž patřil i Josef Bartík. Úkolu napsat Bartíkovu biografii se ujal Pavel Kreisinger z Ústavu pro studium totalitních režimů, přičemž publikace přímo vychází z jeho magisterské práce, za niž v roce 2011 obdržel Cenu Edvarda Beneše 2. stupně.

Cesta Josefa Bartíka (1897–1968) k dráze profesionálního vojáka se nelišila od jiných vysokých důstojníků československé armády, kteří se po roce 1918 do vlasti vraceli v legionářských uniformách. Narodil od bývalých aktivních důstojníků rakousko-uherské armády, ale i nového velitelského dorostu, vychovávaného již v samostatné republice, totiž legionáři většinou k vojenské službě nastupovali vytržení ze svého civilního života, který se měl, nebyť války, ubírat zcela jinými drahami. Jako čerstvý maturant chtěl Josef Bartík studovat na technice, v říjnu ale musel nastoupit vojenskou službu a na jaře následujícího roku odjet na italskou frontu, kde padl do zajetí a posléze vstoupil do organizovaných jednotek československých legií v Itálii. V bojích utrpěl zranění, které následně značně ovlivnilo jeho kariéru. Nemohl totiž nadále sloužit „v poli“, a po přeřazení do kategorie důstojníků konceptní služby našel uplatnění ve vznikajícím vojenském zpravodajství. Především díky své píli a nadání během času postupoval ve funkcích i v hodnostech. Známou se stala jeho aféra se zatčením v Rakousku, která se pochopitelně řešila až na nejvyšších politických místech. Ve druhé polovině 30. let pak Bartík působil jako vedoucí obranné sekce pátrací skupiny, tedy v sekci protišpionážní. Není divu, že patřil k pověstné „jedenáctce“ zpravodajců, kteří na poslední chvíli před okupací zbytku českých zemí odletěli 14. března 1939 přes Nizozemsko do Londýna.

Autor přehledným způsobem popisuje Bartíkovo mládí, službu v legiích i v československé meziválečné armádě. Dále se věnuje Bartíkově činnosti v zahraničním odboji, včetně dvou významných cest do Polska, které podnikl ještě před vypuknutím války a které měly podstatný vliv na formování československého vojenského odboje v Polsku. Poté působil jako náčelník zpravodajského oddělení u 1. československé divize ve Francii, jako zpravodajský důstojník u náborové mise v Kanadě a na zpravodajském odboru nově zřízeného exilového ministerstva národní obrany. Na jeho služební kariéře se bezpochyby projeví vzájemné spory s šéfem zpravodajců, plukovníkem a později generálem Františkem Moravcem. Bartík patřil k těm důstojníkům, kteří Moravcovu skupinu opustili. O možnosti uplatnění zkušného obranného zpravodajce nebyla nouze; v únoru 1942 byl ustanoven přednostou zpravodajského odboru exilového ministerstva vnitra, a v této funkci zůstal i v rámci košické vlády Národní fronty. Vzhledem k rozsáhlým znalostem a informacím se ovšem brzy stal „trnem v oku“ komunistům, kteří od roku 1945 v jeho odboru postupně obsazovali stále více funkcí. Již v lednu 1946 byl po intrice odvolán a „uklizen“ k odvolacímu kárnému výboru ministerstva národní obrany. Po únoru 1948 byl zatčen a ve vykonstruovaném procesu odsouzen k pěti letům těžkého žaláře. Po propuštění v roce 1953 žil ve stísněných hmotných poměrech. Částečné rehabilitace se dočkal v roce 1965, ale již v květnu 1968 zemřel.

Knihu vydal mateřský ústav autora. Text je doplněn rozbořem pramenů a literatury, anglickým resumé, jmenným rejstříkem, množstvím fotografií a samostatnou přílohou s dokumenty. Příznivý dojem z publikace bohužel ruší grafické zpracování obalu, jehož základem je maskovací schéma v různých odstínech barvy khaki. Naopak velmi dobře působí celostránkové fotografie, vybrané na úvod jednotlivých hlav knihy, především hlavy první a druhé. Celkově je grafické zpracování průměrné, technické naopak velice kvalitní.

Knihy je koncipována jako klasická biografie, tedy přísně chronologicky. Autor rozdělil životní osudy Josefa Bartíka na čtyři hlavní období, jimž odpovídají i názvy kapitol – „Léta mládí (1897–1918)“, „Léta meziválečná (1919–1939)“, „Léta válečná (1939–1945)“ a „Léta poválečná (1945–1968)“. Je možná škoda, že práce takto vyznívá až příliš schematicky, zvláště pak když autor v úvodu zdůrazňuje nutnost zařadit „osobnost Josefa Bartíka do kontextu doby“, s tím že „Bartíkovo osobnost autor zároveň využil jako pomyslného průvodce ‘krátkým’ 20. stoletím – stoletím ‘demokracie, ale také ... dvou totalitních režimů’ (s. 11). Domnívám se, že Pavel Kreisinger mohl širším souvislostem věnovat více místa, což by jistě uvítali i čtenáři. Někde působí líčení jeho služební dráhy trochu „suše“, a jistě by knize prospělo „poodhalit“ něco více. Nejde však o žádnou výtku – jak již bylo výše řečeno, kniha vychází z magisterské práce, a její „sušší“ koncepce tomu plně odpovídá.

Do budoucna bude ještě potřebné důkladněji osvětlit zvláště některé zásadní okamžiky Bartíkova života, například okolnosti jeho zatčení v Rakousku či konkrétní náplň činnosti v Británii, zvláště pak bližší podrobnosti sporů s plukovníkem Moravcem. Je zajímavé, že autor neuvádí pozoruhodnou epizodu, spojenou s povýšením Bartíka na podplukovníka v březnu 1941. Tehdy totiž z důvodu vysokého počtu důstojníků v Británii platila zásada, že vyšší důstojníci nebudou prozatím povyšováni podle standardního schématu, a Josef Bartík byl spolu s Jánem Ambrušem vlastně první, kvůli komu bylo toto pravidlo porušeno. Mimořádné ocenění se stalo předmětem dotazů a částečně i kritiky, nadřízené orgány ale ve zdůvodnění zdůrazňovaly právě Bartíkovy schopnosti a zásluhy. Josef Bartík také hrál významnou úlohu během soudu s Karlem Hermannem Frankem; bohužel, jak autor upozorňuje, v současné době není možné příslušný spis studovat. Josef Bartík tak ještě stále není „vyčerpané téma“, nicméně kniha je zásluhou prací, která dlouho chyběla.